

ВІДГУК

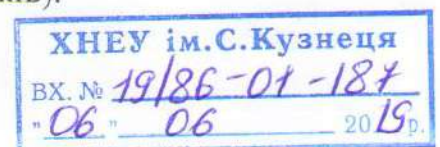
офіційного опонента на дисертаційну роботу
Комаркова Дмитра Володимировича на тему
«Забезпечення економічної безпеки розвитку підприємства»,
яку подано на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.04 – Економіка та управління
підприємствами (за видами економічної діяльності)

Актуальність теми дисертаційної роботи. Категорія "економічна безпека" в останнє десятиліття набула багатоаспектності, відбулися не лише зміна її тлумачення і філософія забезпечення, але й значне розширення об'єктів та систем, стосовно яких вона розглядається. Активне поповнення знань в економічній безпекології актуалізує ідентифікацію нових об'єктів економічної безпеки, що зумовлено зміною стану таких об'єктів, висуванням до їхнього функціонування нових вимог, зумовлених різноманітними змінами у суспільстві та економіці країни. Одним з таких об'єктів в економічній безпекології мікрорівня сьогодні слід визнати розвиток підприємства. Дотепер розвиток підприємства як об'єкт економічної безпеки системно та послідовно не розглядався, хоча необхідно визнати, що високий рівень економічної безпеки розвитку підприємства прискорює його динаміку і слугує деякою запорукою результативності.

З цієї позиції слід визнати безсумнівну актуальність теми дисертаційної роботи Д.В. Комаркова та своєчасність її дослідження, адже розвиток підприємства є і метою його діяльності, і характеристикою її динаміки, і передумовою довгострокового сталого функціонування підприємства, і об'єктом управління.

Дисертаційна робота має проблемно-орієнтований характер, результати вирішених в ній завдань слід розцінити як внесок автора до науково-прикладних засад управління розвитком вітчизняних промислових підприємств, формування інструментів такого управління, що актуалізує дослідження за таким напрямом.

Дисертаційну роботу виконано у контексті основних наукових напрямів наукової діяльності Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця та Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку Національної академії наук України (м. Харків).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність і новизна. За результатами аналізу змісту дисертаційної роботи, автореферату дисертації, публікацій дисертанта у наукових виданнях, матеріалах науково-практичних конференцій щодо обґрунтованості та викладених у дисертації наукових положень та достовірності результатів дослідження можна зробити такі висновки.

Визначені об'єкт, предмет та мета дослідження характеризують його проблемне поле й визначають коло завдань, які вирішено в дисертаційній роботі.

Методологічною основою дисертаційної роботи послуговували сукупність загальнонаукових способів наукового пізнання, а також спеціальних методів дослідження, використання яких зумовлено особливостями теми, об'єкта і предмета дослідження. Дисертаційну роботу побудовано із дотриманням загальних принципів наукових досліджень.

Теоретичною основою проведеного дослідження, формування розробок та висновків дисертаційної роботи послуговували положення теорії управління підприємством, фундаментальні положення економічної безпекології. Це дозволило забезпечити достатній ступень обґрунтованості наукових положень дисертаційної роботи. Виконане дослідження свідчить про обізнаність дисертанта з науковими працями вчених з проблематики економічної безпекології мікрорівня, а також з концептуальними та прикладними положеннями щодо розвитку підприємства. Дослідження проведено із залученням широкої інформаційної бази (нормативно-правові акти України, офіційні матеріали Державного комітету статистики України, дані фінансової та статистичної звітності машинобудівних підприємств Харківського регіону, європейські та американські стандарти якості управління, ресурси мережі Інтернет).

Міждисциплінарний характер дослідження дозволив отримати результати, яким властива наукова новизна, та узагальнити наявні напрацювання в економічній безпекології мікрорівня.

Слід визнати достатню обґрунтованість положень, висновків та результатів проведеного дослідження. Положенням дисертаційної роботи Д.В. Комаркова, властива завершеність та достатній рівень обґрунтованості.

За темою дисертації опубліковано 14 наукових праць загальним обсягом 4,02 д.а., з яких автору належить 2,95 д.а. Публікації відповідають встановленим вимогам щодо висвітлення результатів дослідження у фахових наукових виданнях.

Наукова новизна отриманих результатів. Наукова новизна результатів дисертаційної роботи визначається сукупністю розроблених теоретичних положень та сформованого методичного забезпечення щодо забезпечення економічної безпеки розвитку підприємства.

Виконане дослідження виходить з визнання необхідності і доцільності не просто розвитку підприємства, а його безпекоорієнтованого розвитку, виділених типових протиріч, що для нього характерні, положень інституціонального підходу, що відображують інституційні рамки, інтереси ключових учасників корпоративних відносин та їхній вплив на прийняття важливих стратегічних рішень, визнання необхідності інтеграції забезпечення економічної безпеки до системи управління розвитком підприємства.

Цілком логічно, що на початку дослідження автором уточнено визначення поняття «економічна безпека розвитку підприємства» (здатність підприємства до стійкої реалізації стратегічних цілей через вирішення протиріч та ефективне використання фінансових, техніко-технологічних, інформаційних, організаційних та людських можливостей розвитку підприємства) (стор.40-42, 44-45). Саме основні дефініції наданого визначення головного поняття дослідження, з одного боку, визначили його ідею, напрями, пріоритети та завдання (вирішення протиріч в діяльності підприємства, передбачення та оцінювання загроз, формування стану захищеності при реалізації інноваційних змін), а, з іншого, їх враховано у положеннях дослідження.

Розробки дисертаційної роботи ґрунтуються на результатах аналізу наявних напрацювань вітчизняних та зарубіжних наукових шкіл з питань економічної безпеки підприємства: розглянуто еволюцію концептуального та сутнісного змісту економічної безпеки підприємства (стор. 24-29, 36-42), визначено роль економічної безпеки в процесі розвитку від глобального, світового рівня до рівня підприємства (стор. 44-45), узагальнено теоретичні підходи (стор. 50-62), концептуальні положення та принципи забезпечення

економічної безпеки розвитку підприємства (стор. 62-70), систематизовано види протиріч, що виникають у розвитку підприємства, визначено об'єкти економічної безпеки та стратегічний інструментарій її забезпечення в процесах розвитку підприємства (стор. 30-36), виявлено інноваційні та інституційні умови економічної безпеки розвитку промислових підприємств (стор. 81-123).

Серйозність та вагомість положень дисертаційної роботи теоретичного характеру послугували підставою розробок методичного характеру, що значно посилило прикладний аспект дослідження.

Так, у роботі розроблено методичне забезпечення аналізу економічної безпеки розвитку підприємств машинобудівної галузі, апробацію якого проведено на прикладі машинобудівних підприємств Харківського регіону (стор. 124-136). Методичне забезпечення містить комплекс показників для аналізу економічної безпеки підприємства, які згруповано за ознаками фінансово-економічної стійкості, використання виробничого та інтелектуально-кадрового потенціалу, інвестиційно-інноваційної активності. Для різноманітних операцій з показниками використано метод головних компонент, метод кластерного аналізу та метод дискримінантного аналізу. За результатами аналізу економічної безпеки розвитку підприємств з використанням відібраних показників у роботі розроблено моделі факторів економічної безпеки розвитку підприємств (стор. 126-127), побудовано кластери підприємств за виявленими факторами та з використанням методу дискримінантного аналізу підтверджено приналежність певних підприємств до виділених кластерів (стор. 133-135).

Відмітною рисою виконаного дослідження є критичний аналіз отриманих результатів, їхня перевірка та додаткове підтвердження достовірності. Так, за результатами аналізу отриманих оцінок економічної безпеки досліджуваних підприємств автор дійшов висновку про необхідність детальнішого обстеження техніко-технологічної, кадрової та інформаційної безпеки розвитку підприємств, оскільки виявилось, що отриманим результатам притаманна певна неоднозначність та суперечливість (стор. 135-136). Слід погодитися з висновком автора, що для повнішої об'єктивності інтерпретації результатів використання методичного забезпечення аналізу стану економічної безпеки машинобудівних підприємств додатково необхідно

аналізувати наявний кадровий, інформаційний та техніко-технологічний потенціал економічної безпеки розвитку.

Науково обгрунтованою слід визнати думку автора, за якою забезпечення економічної безпеки розвитку підприємства має відповідати стратегічній спрямованості розвитку, для чого автором побудовано стратегічну конфігурацію економічної безпеки розвитку підприємства за параметрами «інноваційна активність», «стійкість конкурентної позиції», «організаційна адаптивність», «екологічна та соціальна відповідальність» (стор. 165-172). Розроблений автором стратегічний інструментарій за напрямками безпекоорієнтованого розвитку підприємства становить собою комплекс заходів, згрупованих за складовими (концептуальна, планово-проектна, інформаційно-аналітична, техніко-технологічна, організаційна) відповідно до цілей розвитку, стратегічних та поточних завдань забезпечення економічної безпеки розвитку підприємства (стор. 172-180).

Для виявлення проблемних зон в розвитку підприємства автором розроблено методичний підхід до оцінювання стратегії розвитку підприємства у контексті його економічної безпеки з використанням показників, які характеризують об'єкти загроз – втрату стійкості конкурентної позиції, недостатньої організаційної адаптивності та інноваційної активності, невідповідної очікуванням суспільства соціальної відповідальності та міжнародним стандартам екологічності. Апробацію пропонованого методичного підходу проведено за даними ПАТ «ХАРП» та ПАТ «Харверст» (стор. 184-187).

Логічним завершенням проведеного дослідження є обгрунтування з використанням експертного методу вибору пріоритетних заходів із забезпечення економічної безпеки розвитку, в якому враховано результатами її оцінювання за кожним показником стратегічної конфігурації економічної безпеки розвитку. Список альтернативних заходів представлено на прикладі ПАТ «ХАРП». 14 альтернативних заходів, які по суті є достатньо складними завданнями, для вирішення яких необхідні витрати часу та ресурсів, а також значні організаційні зусилля, спроможні забезпечити економічну безпеку реалізації стратегії розвитку ПАТ «ХАРП» за визначеними складовими (стор. 190-191).

Наукову новизну результатів, положень та висновків дисертаційної роботи є підстави вважати доведеною. За рівнем наукової новизни результати роботи відповідають рівню дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. Розробки роботи базуються на достатньому теоретичному базисі та свідчать про широкий науковий світогляд автора.

Проведений аналіз положень та результатів дисертаційної роботи є підґрунтям для висновку, що вони відповідають вимогам щодо наукової новизни дослідження, їхньої обґрунтованості та достовірності, є результатом самостійної наукової роботи дисертанта, становлять як науковий, так і практичний інтерес.

Практична значущість результатів дослідження і рекомендації щодо їхнього використання. Цільовий характер, спрямованість на конкретні завдання щодо забезпечення безпекоорієнтованого розвитку підприємства, завершеність розробок зумовили практичну значущість результатів дослідження і рекомендацій щодо їхнього використання. З числа результатів дисертаційної роботи, які мають практичну значущість, слід відзначити рекомендації щодо аналізу, оцінювання та організаційного забезпечення економічної безпеки розвитку підприємства.

Практичне значення результатів дисертаційної роботи підтверджується їхнім використанням у практичній діяльності, про що свідчать надані у додатку до дисертації документи.

Положення, результати та розробки дисертаційної роботи, які мають практичну значущість, можна рекомендувати для подальшого використання в практиці забезпечення економічної безпеки розвитку промислових підприємств, в навчальному процесі підготовки фахівців з інноваційного менеджменту та фінансово-економічної безпеки.

Зауваження до роботи. Окремі положення дослідження залишилися недостатньо опрацьованими та завершеними, що й зумовило такі зауваження до роботи.

1. Сьогодні в економічній безпекології існує декілька підходів до вивчення та забезпечення економічної безпеки будь-якого об'єкта (підприємство, розвиток підприємства та ін.) До найбільш розповсюджених належать захисний, діяльнісний, ресурсний, гармонізаційний підходи. Проте у

роботі чітко не позначено підхід, в межах якого виконано дослідження, хоча за окремими положеннями роботи можна зрозуміти, що переважно застосовано діяльнісний підхід (забезпечення економічної безпеки розвитку підприємства завдяки вирішенню протиріч та використанню можливостей розвитку), а частково – захисний (йдеться про деякі загрози розвитку підприємства).

2. Об'єкт дослідження - безпекоорієнтований розвиток підприємства - зобов'язує автора розкрити його зміст. Автор вважає, що економічна безпека розвитку підприємства – це здатність підприємства до стійкої реалізації стратегічних цілей через вирішення протиріч та ефективне використання фінансових, техніко-технологічних, інформаційних, організаційних та людських можливостей розвитку підприємства. Тоді виникає логічне запитання: як сформуванати таку здатність? Можна припустити (і тому у роботі є підстави), що саме для цього і потрібні заходи для забезпечення економічної безпеки розвитку підприємства (табл. 3.14, стор. 189-190). Але такий каузальний зв'язок розробок необхідно було представити більш чітко.

3. У роботі автор виходить зі стратегічної спрямованості забезпечення економічної безпеки розвитку підприємства, що зумовлено особливостями її об'єкта – розвитку підприємства (пп. 1.3, рис. 1.1). Але у забезпеченні економічної безпеки підприємства поширеним є ситуаційний підхід, відповідно до якого підприємство має реагувати на появу загроз його діяльності та їхню реалізацію. Проте узгодження стратегічного та ситуаційного аспектів у забезпеченні економічної безпеки розвитку підприємства залишилося поза увагою автора.

4. Одним з найважливіших протиріч, які створюють суттєву загрозу розвитку підприємства, у роботі справедливо визнано неузгодженість інтересів ключових груп-учасників корпоративних відносин усередині підприємства (пп. 1.1, стор. 35-36). Але таке положення дослідження заслуговує на більш докладне розкриття, тому доцільно було детальніше описати інтереси ключових груп, проаналізувати можливість гармонізувати ці інтереси з використанням певних підходів та спрогнозувати результати гармонізації.

5. В дисертації багато уваги приділено аналізу інституційних та інноваційних умов забезпечення економічної безпеки розвитку промислових підприємств (пп. 2.1 та 2.2). Але ж такі умови сприяють не лише забезпеченню

економічної безпеки розвитку підприємства, а й його конкурентоспроможності. Адже висока конкурентоспроможність підприємства є однією з умов забезпечення економічної безпеки його розвитку. Проте вплив конкурентних чинників на розвиток промислових підприємств та їхню економічну безпеку у роботі повною мірою не розкрито. Автор обмежився лише згадуванням про ці чинники.

6. Показники для експрес-аналізу забезпечення економічної безпеки розвитку підприємств згруповано за трьома складовими – техніко-технологічною, кадровою та інформаційною (табл. 3.7, стор. 156). Але складається стійке враження, що показники інформаційної безпеки призначено більшою мірою для оцінювання інформаційної прозорості розвитку підприємства, тоді як такий аспект як захист інформації на підприємстві належним чином у відібраних показниках не представлений.

7. Слід відзначити загальний описовий характер представлених у роботі заходів для забезпечення економічної безпеки розвитку підприємства (табл. 3.14, стор. 189-190) і зазначити на необхідність їхнього повнішого обґрунтування, а також стратегічного аналізу їхньої реалізації. Загальний описовий характер представлених заходів не дозволяє повною мірою переконатися в їхній результативності.

Висловлені зауваження потребують відповідних коментарів дисертанта на захисті дисертації, але не зменшують загальної позитивної оцінки результатів дисертаційної роботи, їхньої новизни та практичної значущості.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Комаркова Дмитра Володимировича на тему «Забезпечення економічної безпеки розвитку підприємства» є завершеним науковим дослідженням, в якому подано науково значущі результати, які поглиблюють теоретичні основи економічної безпекології мікрорівня та розвитку підприємства. Тема дисертаційної роботи актуальна, її мету досягнуто, а завдання - виконано. Наукову новизну отриманих наукових результатів, їхнє теоретичне та практичне значення доведено та відповідним чином аргументовано.

Зміст дисертаційної роботи відповідає заявленій темі дослідження. За змістом положень, результатів та висновків дисертаційна робота відповідає

паспорту спеціальності 08.00.04 – Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Автореферат дисертаційної роботи розкриває її основні положення та результати, не містить інформації, яка відсутня у дисертації.

Дисертаційну роботу оформлено відповідно до вимог Держстандарту. Її написано з дотриманням вимог наукового стилю.

За результатами аналізу положень та кваліфікаційних ознак представленої дисертаційної роботи та на підставі змісту відгуку є підстави стверджувати, що дисертаційна робота Д.В. Комаркова за якістю та змістом проведених досліджень, рівнем наукової новизни отриманих результатів та їхньою практичною цінністю відповідає рівню дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук (вимоги пп. 9,11,12,13,14 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р. зі змінами та доповненнями), а дисертант – Комарков Дмитро Володимирович – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
професор кафедри фінансів і банківської
справи Полтавського національного
технічного університету імені Юрія
Кондратюка Міністерства освіти і науки
України

Г.В. Козаченко

Підпис Козаченко Г.В. засвідчую
Проректор з наукової та
міжнародної роботи, к.е.н., доцент

С.П. Сівіцька